

Будуємо стіни, обмежуємо допомогу

Попри всі суперечки, кандидати в президенти Польщі демонструють небачену єдність у питанні міграції

Перший тур президентських виборів у Польщі заплановано на 18 травня. Хоча згідно з Конституцією президент має обмежені повноваження, він може, як це зараз робить Анджей Дуда, ускладнювати роботу уряду. А ще він традиційно відіграє важливу роль у формуванні політики щодо східних сусідів, насамперед України.

Найперспективнішими кандидатами на президентський пост вважаються представник правлячої «Громадянської коаліції» (ГК), мер Варшави Рафал Тшасковський і формально незалежний, але фактично підтримуваний партією «Право і справедливість» (ПіС) директор Інституту національної пам'яті Кароль Навроцький. Утім, за шість тижнів до голосування вже відомий перший переможець – Славомір Ментцен із «Конфедерації». Маючи підтримку 15-20 відсотків виборців, Ментцен закріпив позиції цієї ультраправої партії як третьої політичної сили в країні.

Виборча кампанія Тшасковського і Навроцького є, по суті, боротьбою за електорат Ментцена, який захоплюється лібертаріанством, фанатіє від американської версії капіталізму і ненавидить культурну різноманітність, включно з міграцією. Відповідно, у антимігрантські нотки намагаються вдарити і два провідні кандидати.

*Виборам бракує
центральної теми.
Провідні кандидати
намагаються вдарити у
антимігрантські нотки.*

Ця зміна настроїв щодо міграції у польському політичному мейнстрімі відбувається на тлі того, що спільнота польських мігрантів стає дедалі різноманітнішою. Один мільйон складають трудові мігранти з України, які прибули до 2022 року, ще 950 тис. українців мають статус тимчасового захисту. Білоруси – друга за чисельністю діаспора, яка налічує близько 300 тис. осіб. Кількість мігрантів з Індії, країн

Центральної Азії, В'єтнаму, Грузії та Молдови постійно зростає.

При цьому виборам бракує центральної теми. ГК не змогла розробити соціально-економічну платформу, що привабила б виборців, а також не спромоглася скасувати судову реформу, запроваджену партією ПіС. З 2023 року ПіС не запропонувала нічого нового. Представники цієї партії лякають виборців Німеччиною, що начебто стоїть на порозі досягнення угоди з Росією, проте цілком готові підтримувати ініціативи Дональда Трампа.

Ідея обмеження виплат для українців стала мегапопулярною серед поляків

Два роки тому ГК позиціонувала себе як партія, що підтримує трудову та біженську міграцію, з глибокою повагою ставиться до прав людини, а також звинувачувала ПіС у порушенні міжнародного права на польсько-білоруському кордоні. Сьогодні всі політичні сили Польщі, окрім лівих, солідарні щодо скептичного (або навіть ворожого) ставлення як до трудових мігрантів, так і до біженців. Цей зсув особливо вражає, враховуючи, що понад 80 відсотків дорослих мігрантів у Польщі є працевлаштованими. На відміну від мігрантів у Німеччині, вони не отримують соціальної допомоги. Привабливість Польщі як цільової країни для мігрантів полягає саме у відносно простій процедурі отримання легальної роботи та дозволу на проживання.

У 2022 році поляки демонстрували щемливу відданість справі прийняття українських біженців: майже 90 відсотків підтримали надання державної допомоги українцям. Сьогодні 88 відсотків підтримують ідею обмеження виплат на родину (180 євро на місяць на дитину) для українських біженців. Дискусії на цю тему минулого року ініціював Ментцен, а в січні Тшасковський і Навроцький висловили свою підтримку цій ідеї.

За словами Тшасковського, тільки ті українці зі статусом тимчасового захисту, які працюють і сплачують податки в Польщі, матимуть право на отримання допомоги. Конкретні дані – яким має бути мінімальний річний дохід і квота сплачених податків – поки не розголошуються. Попри те, що 70 відсотків біженців із України працюють, а їхні податкові відрахування та внески до Пенсійного фонду покривають державні витрати на допомогу їм, ідея обмеження

виплат для українців стала мегапопулярною серед поляків, які втомилися від війни й хочуть продемонструвати невдоволення Україною.

На польсько-білоруському кордоні уряд Туска тимчасово призупинив прийом заяв на надання статусу біженця

З літа 2021 року спостерігаємо кризову ситуацію на польсько-білоруському кордоні. Режим Олександра Лукашенка почав використовувати неурегульованих мігрантів з метою дестабілізації ситуації на кордоні ЄС. Ця міграційна криза триває донині: з 1 січня до 10 березня 2025 року близько 1200 осіб було затримано при перетині польсько-білоруського кордону, що на 25 відсотків більше, ніж за аналогічний період попереднього року. Коли при владі ще перебувала ПіС, ГК активно критикувала відмову в наданні притулку біженцям, що застрягли на польсько-білоруському кордоні. Коли ж соціологічні опитування показали, що громадськість підтримує жорсткі заходи, новий ліберальний уряд узяв на озброєння наратив правих про гібридну війну, почавши зводити на кордоні ще вищу стіну.

Починаючи з 28 березня, уряд Дональда Туска тимчасово призупинив прийом заяв на надання статусу біженця на польсько-білоруському кордоні. Цей закон ухвалили кілька тижнів тому, і влада обіцяла застосовувати його лише у виняткових випадках. Однак заборона набула чинності вже наступного дня після підписання закону президентом. Численні протести правозахисних організацій ліберали у владі називають «наївними» та «безвідповідальними».

При цьому Пакт ЄС про міграцію та притулок є маргінальною темою передвиборчої кампанії. Туск відмовляється ратифікувати його через неприйняття механізму релокації біженців, незважаючи на те, що пакт прямо виключає Варшаву з цього механізму, адже вона вже надала притулок значній кількості українських біженців.

Попри відмову уряду від Пакту й критичне ставлення до механізмів реадмісії, прихильники «Конфедерації» кілька разів намагалися заблокувати кордон із Німеччиною, пояснюючи це тим, що німці відправляють мігрантів до Польщі в межах Дублінського протоколу. Протести в Згожельці, містечку на кордоні Німеччини й Польщі, очолював Роберт Бонкевич, представник ультраправих сил, який

раніше організовував антиукраїнські протести на східному кордоні Польщі. Протестувальники вимагали запровадження постійного контролю на всьому західному кордоні й використовували тему міграції для нагнітання антинімецьких та антиєвропейських настроїв.

У пошуках тем, здатних привернути увагу правого політичного електорату, польський уряд просуває наратив про начебто масштабну злочинність серед мігрантів. Відсоток кримінальних злочинів у Польщі нижчий серед мігрантів, ніж серед місцевого населення, але тема депортації тих мігрантів, які були заарештовані і звинувачені, стала флагманським промо Туска в соціальних мережах. Міністерство внутрішніх справ уже організувало під телекамери депортацію кількох десятків громадян Грузії спеціально підготовленими військовими літаками.

*Передвиборча риторика
про міграцію як
«загрозу» і «необхідне
зло» лише зміцнює
позиції правих з ПіС і
«Конфедерації»*

Уряд також продовжує обмежувати видачу студентських і робочих віз громадянам країн Азії, Африки та Латинської Америки. Заступник міністра внутрішніх справ, професор Мацей Дущик вважає, що Польща вже досягла максимального потенціалу з точки зору інтеграції мігрантів, тому збільшувати кількість іноземців безвідповідально. До того ж Дущик наполягає на застосуванні дуже вибіркового підходу до імміграції: запрошувати лікарів, медичний персонал та необхідних низькокваліфікованих працівників, суттєво обмежуючи в'їзд представників інших галузей. Щоб збільшити виплати до польського Пенсійного фонду, запропоновано видавати дозволи на роботу лише тим мігрантам, які працюють у Польщі за повноцінним трудовим договором (нині це менш як 40 відсотків усієї мігрантської робочої сили).

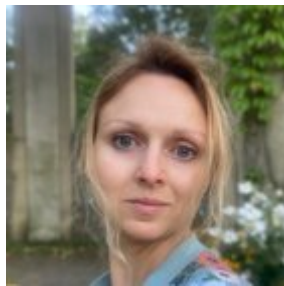
Експерти підкреслюють, що інтеграція мігрантів є ключем до успішної міграційної політики та соціальної згуртованості, проте в Польщі мало що робиться для досягнення цієї мети. Перед президентськими виборами уряд планував створити по всій країні мережу центрів інтеграції іноземців, які фінансував би ЄС. Вперше держава надала б мігрантам доступ до мовних курсів, психологічної допомоги та юридичних консультацій. Проте реалізацію проєкту

відкладено через критику з боку ПiС i «Конфедерації».

Зусилля, спрямовані на полегшення адаптації мігрантів у Польщі, як і раніше, залишаються на плечах представників громадянського суспільства, як це було за часів ПiС.

Якщо на виборах переможе Тшасковський, ймовірно, «Громадянська коаліція» зможе спокійніше говорити про міграцію, а також реалізувати обіцяні інтеграційні проекти. У довгостроковій перспективі, однак, передвиборча риторика про міграцію як «загрозу» і «необхідне зло» лише зміцнює позиції правих з ПiС i «Конфедерації».

Переклад з англійської Ірини Савюк

Олена Бабакова

Олена Бабакова (Olena Babakova) – кандидатка наук, українська журналістка та дослідниця міграції, яка мешкає у Варшаві. Пише про відносини між Україною та ЄС, трудову міграцію, польську та українську внутрішню політику для «Європейської правди» (UA), Gazeta Wyborcza (PL), Nasz Wybór (PL). Вона також викладає журналістику нових медіа в Університеті Вісли.

